

NACHYLIĆ (62) *vb pf*

a jasne.

inf nachylić (18). ◇ *fut* 2 *sg* nachylisz (5). ◇ 3 *sg* nachyli (12). ◇ 1 *pl* nachyl(e)m (1). ◇ 3 *pl* nachylą (2). ◇ *praet* 1 *sg m* -m nachylił (1). ◇ 2 *sg m* -ś nachylił (1). ◇ 3 *sg m* nachylił (3). ◇ 3 *pl m pers* nachylili (1). ◇ *imp* 2 *sg* nachyl (7). ◇ 2 *pl* nachylcie (1). ◇ *con* 2 *sg m* byś nachylił (1). ◇ 3 *sg m* by nachylił (2). ◇ *f* by nachyliła (1). ◇ 2 *pl m pers* byście nachylili (1). ◇ *con praet* 3 *sg m* by był nachylił (1). ◇ *part praet act* nachyliwszy (4).

Sł stp notuje, Cn brak, Linde XVI – XVIII w.

1. Zmienić położenie czego, w szczególności zgiąć ku dołowi, zwrócić w kierunku czegoś (przeważnie znajdującego się niżej), przygiąć; *obstipare, replicare* *Mącz* (35) : *Replicare ad vitis caput, Zás nákrziwić/ Náchylić. Mącz* 305c, 103c.

nachylić czego ku czemu (1): *Obstipo, ut obstipare verticem, Głowy náchylić ku ftófowi. Mącz* 257c.

nachylić czego (po przeczeniu) (1): *ieftliby też nie mogła rączek nachylić/ tedi iuż thak związawfzy nofzki rowno chufteczką miękka: pomagac leguchno wyciągaiacz z żywota aże do kończa. FalZioł* V 21b.

nachylić kogo, co (12): *potymże gdy ie ma powić [dziecię pieluszkami] potrzeba położywfy na łonie wznak ie nachylić FalZioł* V 35v, V 34v; *LibMal* 1543/77; *RejWiz* 5v; *Bowiem gąłąs Pálmowa/ ták ftátecznie rofcie/ Im ią bárzyey náchyliłz/ ząwždy ftanie profcie. RejZwierc* 114, B4v, 7; *KochSz* B2. *Cf nachylić komu co; komu co nad co; kogo czym ku czemu.*

nachylić komu [= czyje] co (2): *ięzyk mu vmyć wodą/ [...] Albo Dryakwią/ náchyliwfy mu głowę/ áby nieczyftość mogła wychodzić. SienLek* 55v. *Cf nachylić komu co nad co.*

nachylić komu [= przed kim] co (1): *Kur w pochlebftwie rozumu zbył: Liłczże ftwą głowę náchylił. BierEz* S4.

nachylić komu [= czyje] co nad co (1): *ále mu [koniowi] gębę ząwięż/ áby mu óndym [!] w fáme nozdrze wchodził/ náchylze mu głowę nádeń [garniec z węglami] áby chyłem ftął SienLek* 168v.

nachylić kogo czym ku czemu (1): *ma matka onego dziecięcia palczem naciskać na dziąfla, na Czeluftki/ [...] nachyliwfy dziecię wfty ku ziemi. FalZioł* V 38.

Przysłowie: RejWiz 5v; *Nie bądź Wirzbową witką która ták vrofcie/ Gdze ią z młodu náchylą RejZwierc* B4v, 7.

W przeni (4) :

Zwroty: »[ku komu] głowę nachylić« = okazać pokorę (1): *Czo żem miał rzecz nieboraczek Gdzież wcziecz nędzny robaček Iedno ktemu czom przewinił Swąm nędzną głowę nachylił RejKup* dd7v.

»karku nie nachylić trokom do pojmania« = nie dać się zniewolić (1): *do czyiey fie pomocy wćieczenie/ y gdzie podzieieieie onę powagę wáfzę/ żebyście kárku nienáchylili trokom do poimania PowodPr* 69.

»kolana [przed czym] nie nachylić« = nie oddać czci (1): *y infzych wiele náciy/ ktorzy koláná fwego nigdy przed Báálem nienáchylili/ ktorzy [..] áni infzney Ewángeliiey znáią ReszList* 189.

»nachylić niebios« = *zniżyć niebo* (1): Y náchylił niebios [*et inclinavit caelos*] á zřtąpił/ á (no) mrok pod nogámi iego. *BudBib Ps 17/9*[10].

Przen (15) :

a) *O piciu* (3) :DZbanie móy piány [...] Przymkni łye do nas/ á day łye náchylić: Chciałbym twym dárem gości łwych pořilić. *KochPieř* 4.

nachylić czego (2): *RejZwierc* 7; Wino záifte tákie ma przyrodzenie/ iż ludži naprzod czyni weřołe/ [...] potym gdy go iefzće lepiej náchyli [*post largius sumptum*]/ przydawa vřnořci/ řmiálořci *ModrzBaz* 52.

b) *Zwrot*: »(nie) nachylić ucha, ucho« [*w tym: komu, czemu* (2), *ku komu, ku czemu* (2), *na co* (2)] = *nie chceć wysłuchać; inclinare aurem PolAnt* [szyk zmienny] [6:1] (7) : płákáliřcie przed Pánem/ lecz on iednák nie wyřłuchał was/ áni chciał kwa^m náchylić vchá łwego [*et non anexit aures ad vos*]. *BibRadz Deut 1/45*; *SLuchay* ludu moy zakonu mego/ náchylřcie vchá łwe^{řo} ku řłowam vřt moich. *BudBib Ps 77/1, Ps 85/1, 87/2*[3], 114/2; *RejPos* 337; *ArtKanc* Q9v.

c) *Zachwiać, podważyć* (5) :

nachylić czego (2): Aby náchylił řádu (kážde^{řo}) meřá przed obliczem nawyřłzego. *BudBib Thren 3/35*; iáko řie Pan kocha w miłořnikoch řwoich/ á práwie iáko řywo z grzeřznikow káždy wyięt bywa/ áby złořć ich nie náchyliłá wiernego vmyřłu ich *RejPos* 321v.

nachylić kogo (A) (3): *RejKup* 17v, 16; Gdyż y widome řzeczy s cřářem nam wzrok myłá/ Nie dziw iř niewidome drugdy nas náchylá. *RejWiz* 112.

2. *Skłonić ku komu lub ku czemu, zjednać; movere Mqcz; inclinare Vulg* (10) :

nachylić czego ku czemu (2): *Leop Ps 118/36*; *Mentes iudicum ad arbitrium suum movere*, řádu ku řwey řtronie náchylić/ náklonić. *Mqcz* 14a.

nachylić kogo (5): *RejRozpr* D2; iefzće o to [*errata usuwa: cię*] prořzę Moię drogie oczeńki: A on: weźmi co chceřz. Tá křoro go náchyli: iuř co chce vproři. *CiekPotr* 29. *Cf nachylić kogo do czego; kogo czym; kogo po kim.*

nachylić kogo do czego (1): Kředy więc/ Nunc rogemus/ zágrałz w řwé orgány/ Nie zápominayřé teřz/ Dzbanie moy piány. [...] Rychléy Bogi náchylřz do gránia řwoięgo *PudłFr* 39.

nachylić kogo czym (1): řzadka řprává tá drogá idźie/ iákoby wedle Prává włářnie idź miáłá/ iedno iáko łye [...] Prokuratorowi w głowie vklij/ á iáko go kto dáry lepiej náchyli/ tá křáđzi y tá křprávuię. *GroicPorz* B4.

nachylić kogo po kim (1): Chytrzy á wężá piekielnego iády nápełnieni/ do tákiego miřtrzá vkázuia/ křotorego náchylić po řobie y po głowie řwoiey mogá. *SkarKaz* 118b.

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Náchyl co ięřt twářdego/ Zágrzey co ięřt řimnego/ Rzáđz co ięřt omylnego. *LatHar* 367.

Zwrot: »serce, serca nachylić« = *inclinare cor Vulg* [szyk zmienny] (2:1): Gdyż on [Pan] tu kážde řerce iáko chce náchyli. *RejWiz* 187v; Náchyl řercá mego ku řwiádecřwam twoim: á nie ku řákomřtwu *Leop Ps 118/36, Prov 21/1.*

3. *Pokonać, zwyciężyć* [*kogo* (14), *czego* (3)] (17) : *RejRozpr* Ev; *RejKup* e8v, 17v, t5; Bowiem káždy cnotliwy by pochyłe drewno/ Káždy go chcáć náchylić kuři řie oń pewno. *RejWiz* 102, 90;

Kiedyby dziś chciał ftánać s tym to pánem ípołem/ [...] Prętkoby go to mi wierz Mikołay náchylił
PaprPan M2; *KlonFlis* F3.

Przysłowie: To ieden o drugim ízyie/ Kto kogo náchyli myie/ W oczy to rad pochlebuie/ A ná
ítronie ólzácuie *BielKom* G3; *RejZwierz* 88v.

W przen (2) : Ale íę kaźdi omyły Bo kaźdego ímiercz nachily. *RejKup* b3; Lecz radzęć do rozumu
tám íe nie omylíłz/ A rázem przyrodzenia y s íwiatem náchyliłz. *RejZwierz* 180.

Przen: *Opanować, poskromić* (5) :

nachylić czego (1): [*Karność mówi do Młodości*] Bychći przepuścił ty zbytki/ Rwáłyby íe niź złe
nitki/ Náchylże íey íerwitorze/ Niech íe vczy álbo orze/ Albo pátrzyłá rzemioślá/ By íáko bydlę
nie roślá *BielKom* E3v.

Zwrot: »dac się nachylić« = *poddać się wpływowi* (3): *Indeflexus Nienákłonnny/ kó* [!] íe nie da
náchylić niewżyty *Mącz* 168c; Bo mam zá to/ że ták oni na ktore to należy/ gdy íę ná to wiele ludzi
zgodzi/ á íákoby ípiknie/ Íácnó íę dádzá náchylić [*facile impellantur*]/ że rzeczy dobre kaźá czynić/
á złych zábrániáć będą *ModrzBaz* 1; *SkarKaz* 420a.

Szereg: »nachylić i nawieść« (1): *Małz íyny/ ćwiczże íe/ á náchylay ích od dziecíńítwá ích. poki*
roźczká młoda/ dáie íę náchylić y nawieść gździe potrzebá/ á vroślá trudno Íiągnáć. SkarKaz 420a.

a) *Zwrot*: »nie dać się pociągnąć ani nachylić« = *być trudnym do skojarzenia (o dwuznaczności)*
(1) : áby [*dworzanin*] wważył czo może być trefnie/ á czo íákoby drwá gryzł: y co łatwie ku rzeczy
przypádnie/ á co íe nieda pociągnáć/ áni náchylić *GórnDworz* P8v.

Synonimy: **1.**, **2.** *nagiąć, nakłonić, skłonić*; **3.** *pokonać, zwyciężyć*.

Formacje współrdzenne cf CHYLIĆ.

Cf **NACHYLENIE, NACHYLONY**